

Klára Dostálová
ministryně pro místní rozvoj

Datum

12. 3. 2020

Číslo jednací

MMR-13626/2020-52

Vážený pane ministře,

obracím se na Vás s žádostí o připomínky k návrhu Směrnice pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s nakládáním s tělem zemřelého s vysoce nakažlivou nemocí po jeho předání pohřební službě.

Směrnici vydá Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem vnitra na základě usnesení Vlády České republiky číslo 35 ze dne 11. ledna 2019 ve Věstníku vlády pro orgány krajů a obcí v červnu 2020.

Znění návrhu směrnice, které Vám zasílám v příloze, bylo připraveno meziresortní pracovní skupinou složenou ze zástupců MMR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zdravotnictví.

Připomínky zašlete prosím do 10 dnů od doručení tohoto dopisu na e-mailovou adresu: pohrebnictvi@mmr.cz.

S pozdravem

Vážený pan
Jan Hamáček
ministr
Ministerstvo vnitra
Nad Štolou 3
poštovní schránka 21
170 34 Praha 7

Příloha dle textu

Klára Dostálová
ministřyně pro místní rozvoj

Datum

12.3. 2020

Číslo jednací

MMR-13626/2020-52

Vážený pane ministře,

obracím se na Vás s žádostí o připomínky k návrhu Směrnice pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s nakládáním s tělem zemřelého s vysoce nakažlivou nemocí po jeho předání pohřební službě.

Směrnici vydá Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem vnitra na základě usnesení Vlády České republiky číslo 35 ze dne 11. ledna 2019 ve Věstníku vlády pro orgány krajů a obcí v červnu 2020.

Znění návrhu směrnice, které Vám zasílám v příloze, bylo připraveno meziresortní pracovní skupinou složenou ze zástupců MMR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zdravotnictví.

Připomínky zašlete prosím do 10 dnů od doručení tohoto dopisu na e-mailovou adresu: pohrebnictvi@mmr.cz.

S pozdravem

Vážený pan
Mgr. et Mgr. Adam Vojtěch, MHA
ministr
Ministerstvo zdravotnictví
Palackého náměstí 4
128 01 Praha 2

Příloha dle textu

SMĚRNICE MINISTERSTVA PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

č. j.: ... ze dne ... 2020

pro nakládání s tělem zemřelého s vysoce nakažlivou nemocí po jeho předání pohřební službě (dále jen „Směrnice pro PS 2020“)

Odvětví: pohřebnictví

Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem vnitra vydává na základě usnesení vlády ze dne 11. ledna 2019 č. 35 tuto směrnici:

Čl. I

Preambule

V souladu s bodem II/1 přílohy č. 2 k usnesení vlády ze dne 18. prosince 2000 č. 1304 „Z Á S A D Y pro koordinaci a přípravu směrnic ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, týkajících se orgánů krajů, okresních úřadů a orgánů obcí na úseku výkonu státní správy“ je návrh této směrnice považován za věc zásadní povahy vyžadující jednotnou celorepublikovou úpravu.

Základní postupy a obecné zásady upravené Směrnicí pro PS 2020 se týkají mimořádné události, kdy tělo zemřelého vykazuje známky vysoce nakažlivé nemoci (dále jen „VNN“) a/nebo je zde podezření na přítomnost VNN s ohledem na anamnestické údaje o pobytu osoby před úmrtím v endemické oblasti a/nebo v souvislosti s epidemiologicky významným kontaktem osoby před úmrtím s jinou osobou nakaženou VNN.

Pro účely této směrnice se za tělo zemřelého považují rovněž jeho části, tkáně, tělní tekutiny a krev, dále oblečení zemřelého, jeho osobní věci a další předměty, se kterými přišel za svého života do kontaktu. Cílem směrnice je zabránit přenosu infekce z těla zemřelého na žijící osoby.

Ambicí Směrnice pro PS 2020 je upravit jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům z roku 2005 (dále jen „MZP 2005“), v souvislosti s nakládáním s tělem zemřelého, u kterého je i pouhé podezření na VNN bez symptomů infekční nemoci v době úmrtí včetně odpovědnosti za úhradu nákladů na pohřbení zadané orgánem ochrany veřejného zdraví (dále jen „OOVZ“). Naopak cílem Směrnice pro PS 2020 není popsat postup u takového těla zemřelého, u kterého měl lékař podezření na nakažení původcem VNN nikoli bezprostředně po úmrtí nebo po pitvě, ale až po předání těla zemřelého provozovateli pohřební služby.

Pokud je již infikované tělo zemřelého pracovníky pohřební služby upraveno a přechodně uloženo v provozovně nebo dokonce pohřbeno, OOVZ bude zpětně zjišťovat, kdo přišel s tělem do kontaktu a jak vysoké je riziko nákazy těchto osob. Směrnice neupravuje postup ani v případě zacházení s infikovaným tělem zemřelého, k jehož úmrtí došlo následkem dopravních nebo průmyslových nehod, trestných činů či dokonce chemických, biologických či jaderných havárií. Takové okolnosti úmrtí nakaženého VNN jsou sice vzácné, ale měly by být vzaty v úvahu v rámci provádění záchranných a likvidačních prací s ohledem na rozsah informací, které lze v dané době a na konkrétním místě získat a využít je k vydání konkrétních opatření velitelem zásahu.

Pokud má lékař prohlížející tělo zemřelého podezření na nakažení původcem VNN bezprostředně během prohlídky nebo pitvajícím lékařem během pitvy, tělo zemřelého nesmí být pohřbeno (dále jen „PS“) nikdy předáno za účelem jeho upravení pro pohřbení nebo přechodného uchování. Tělo zemřelého je PS vydáno až v návaznosti na vydání rozhodnutí OOVZ jak s tělem zemřelého nakládat, jaké mají zaměstnanci PS použít ochranné osobní pracovní pomůcky (dále jen OOPP“) a jaká opatření mají přijmout na ochranu zdraví. Lékař prohlížející tělo zemřelého zajistí, aby v případě, kdy nebyl dodržen postup zde

uvedený, byl stanoven a dodržen zákaz manipulace s tělem zemřelého, a to až do doby rozhodnutí OOVZ o dalším postupu. Zajistí hlášení události OOVZ a dále se řídí jeho pokyny. Zajistí izolaci těla zemřelého v dispozičně oddělené místnosti zdravotnického zařízení a provede opatření k zamezení vstupu do dispozičně oddělených částí.

PS je pro lékaře prohlížejícího tělo zemřelého výhradně v roli bezodkladného přepravce a provozovatel pohřebiště či krematoria v roli zajištění kvalifikovaných hrobníků nebo pracovníků obsluhujících kremační pec. Tito pracovníci musejí být zásadně vždy osobami, které jsou s provozovatelem služeb v pohřebnictví v pracovněprávním vztahu a musejí být předem zaměstnavatelem informováni, že budou manipulovat s tělem zemřelého s podezřením na VNN. Nedoporučujeme ty PS, u nichž osoby, vykonávající pro PS běžné činnosti v závislém vztahu, nejsou jejich zaměstnanci, ale formálně vystupují jako samostatní podnikatelé (osoby samostatně výdělečně činné, zpravidla živnostníci).

Účelem Směrnice pro PS 2020 je zajistit jednotný a účinný systém připravenosti a reakce na ohrožení veřejného zdraví v důsledku šíření VNN, a to v souladu s příslušnými právními předpisy a požadavky revidovaných MZP 2005, které je Česká republika, jako smluvní stát Světové zdravotnické organizace, zavázána implementovat. Jinými slovy, při vzniku takové události je třeba zejména chránit ty, kteří se na jejím řešení účastní: vypravitele pohřbu, zaměstnance PS, pohřebišť a krematorií.

Zaměstnanci PS, pohřebišť a krematorií jsou povinni účastnit se školení týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a sledovat svůj zdravotní stav a v případě prvních symptomů VNN nechodit do práce. Zaměstnavatelé v takovém případě nesmí požadovat návrat do práce a zdravým zaměstnancům umožnit čerpání přestávek na oddech a odpočinek. Dále mají zaměstnanci právo odmítnout práci ve chvíli, kdy mají pádné důvody pro své přesvědčení, že tato situace představuje bezprostřední a závažné nebezpečí pro jejich zdraví. Nákaza při výkonu práce může být považována za nemoc z povolání.

Klíčovým technickým vybavením poskytovatele zdravotních služeb pro aplikaci Směrnice pro PS 2020 by měl být vak pro zemřelé s dvojitým jištěním (tzv. double body bag), který na požádání zajistí zpravidla provozovatel PS nebo krematoria. Tyto vaky pro zemřelé nemají v právním řádu jakékoli vymezení, a to ani pomocí technických norem, proto se jejich popisu Směrnice pro PS 2020 věnuje velmi podrobně.

Onemocnění typu VNN nelze spolehlivě vymezit na základě předem daného seznamu diagnóz. Hlavními společnými a určujícími znaky pro zařazení do relativně heterogenní skupiny VNN jsou vysoká smrtelnost (dosahující přibližně 90 % a více), vysoká nakažlivost, vysoká vnímavost populace, omezené možnosti diagnostiky, léčby a prevence. V případě onemocnění typu VNN náleží odborné posouzení pouze místně příslušnému OOVZ. VNN je způsobena infekčními agens, která se podle předpisu Evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě nebezpečného zboží (dále jen „ADR“) řadí do Kategorie A pro infekční látky podle UN 2814 (infekční látky způsobující onemocnění u lidí a zvířat). Tato infekční agens jsou uvedena v příloze č. 7 k Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, a infekční agens spadající do Kategorie A podle UN 2814 jsou zde zařazena jako biologické činitele ve skupině 4, případně ve skupině 3. Původci VNN jsou vysoce patogenní mikroorganismy, které vyžadují při práci s tělem zemřelého úroveň technického zabezpečení BSL 3 – BSL 4.

Pro účely Směrnice pro PS 2020 jsou za VNN považovány především hemoragické horečky (Lassa, Marburg a Ebola), variola, SARS, ptačí chřipka, antrax, cholera, skvrnivka, Creutzfeldtova-Jakobova choroba, tuberkulóza a mor (srov. § 4 odst. 1 písm. a) zákona o pohřebnictví a ČSN EN 15017/2019). Podle UN 2814 jsou do kategorie A zařazeny další mikroorganismy, jejichž přehled je uveden v tabulce 1 (dle UN 2814) a v tabulce 2 (dle přílohy 7, nařízení vlády č. 361/2007 Sb.).

Mezi výchozí vnitřní předpisy Směrnice pro PS 2020 řadíme typové činnosti složek integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“) 16/A¹ a vládou schválenou směrnici pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající MZP 2005 v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení poskytovatele zdravotních služeb (dále jen „Směrnice pro ZZ 2019“)², zejména její přílohu č. 9 „Opatření k zamezení ohrožení veřejného zdraví při transportu osob, které zemřely v souvislosti

¹ Viz Typová činnost složek IZS činnosti při společném zásahu, Mimořádná událost s podezřením na výskyt vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení nebo v ostatních prostorech, Ministerstvo vnitra GR HZS ČR, Číslo jednací: MV-127508-6/PO-IZS-2017, Datum vydání/aktualizace: 6. 12. 2018.

² Viz usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2019 č. 35 o aktualizované Směrnici pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající Mezinárodním zdravotnickým předpisům (2005) v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení poskytovatele zdravotních služeb.

s onemocněním vysoce nakažlivou nemocí“ (dále jen „Příloha směrnice pro ZZ 2019“). Směrnice pro PS 2020 je revizí a rozšířením Přílohy směrnice pro ZZ 2019.

Směrnice pro PS 2020 vychází z mezinárodních zdravotnických a technických předpisů. Jedná se zejména o předpis agentury Organizace spojených národů, Světové zdravotnické organizace (International Health Regulations) upravující postup pohřbívání zemřelých při virech Ebola nebo Marburg (dále jen „WHO IHR 2017“)³ a o evropskou technickou normu ČSN EN 15017/2019 Služby v pohřebnictví – požadavky. Důležité z hlediska kvality vaků pro zemřelé je „Metodické doporučení MMR pro orgány územní samosprávy k řešení nezbytných dodávek v oblasti pohřebnictví v systému nouzového hospodářství“ přijaté bezpečnostním ředitelem MMR dne 10. 7. 2017 pod č. j. MMR-24259/2017-11 (dále jen „Doporučení MMR 2017“).

Čl. 2

Právní východiska

V případě, že dojde k úmrtí postižené osoby v souvislosti s infekčním onemocněním vyvolaným původcem VNN, je nezbytné, aby při nakládání s tělem zemřelého všechny osoby, které s tělem zemřelého nakládají, dodržovaly ustanovení, které upravují příslušné právní předpisy. Jedná se především o ustanovení § 81, § 82, § 92 a § 493 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 83 až § 92 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pohřebnictví“) a zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, Mezinárodní ujednání č. 44/1938 Sb., o přepravě mrtvol, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 22/2012 Sb. m. s. k podpisu Dohody o převozu těl zemřelých, a nařízení vlády č. 1/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o pohřebnictví nakládání s tělem nakaženým nebezpečnou nemocí upravuje v § 4 odst. 1 písm. a). V souladu s tímto ustanovením je zakázáno upravit, konzervovat, balzamovat nebo vystavit tělo zemřelého nakažené infekčními onemocněními vyvolanými jinými vysoce rizikovými biologickými agens a jejich toxiny, která stanoví opatřením obecné povahy Ministerstvo zdravotnictví. Toto ustanovení je v praxi aplikovatelné pouze pokud je VNN u zemřelého prokázána odebraným vzorkem. Krajská hygienická stanice (dále jen „KHS“) v souladu s § 5 odst. 7 zákona o pohřebnictví může v případě, že osoba byla v době úmrtí nakažena vysoce nebezpečnou nemocí, stanovit pro vypravitele pohřbu nebo PS způsob zacházení s lidskými pozůstatky a rozhodnout o povinnosti vypravitele pohřbu, není-li možné vyloučit riziko nákazy, o pohřbení zpopelněním bez ohledu na vůli zemřelé osoby, případně osob uvedených v § 114 odst. 1 občanského zákoníku nebo vypravitele pohřbu, a to i v případech uvedených v § 5 odst. 3 zákona o pohřebnictví. Jedná se o neidentifikované osoby, které nelze zpopelnit, stejně jako cizince (zpopelnění musí povolit příslušný zastupitelský úřad). Směrnice pro PS 2020 zakazuje zpopelnění neidentifikovaných lidských pozůstatků bez povolení Policie ČR nebo státního zastupitelství a zpopelnění lidských pozůstatků cizinců bez obdržení souhlasu příslušného státu s tímto druhem pohřbení na území České republiky. Toto ustanovení je v praxi aplikovatelné, pokud je VNN u zemřelého prokázána odebraným vzorkem.

Zákon o pohřebnictví výše citovanými ustanoveními upravuje postup pouze v případě úmrtí osoby nakažené nebezpečnou nemocí, tzn., že tato diagnóza byla poskytovatelem zdravotních služeb stanovena. Další podmínkou k aplikaci tohoto ustanovení je, že není možné vyloučit riziko nákazy. KHS si tedy musí být jistá, že osoba byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí; diagnostické testy spojené s invazivním odebráním vzorků jsou nutné. Klinické příznaky a další podezření k naplnění této zákonné pravomoci nestačí.

V praxi nejčastěji bude KHS o svém rozhodnutí, je-li vypravitel pohřbu KHS znám, informovat vypravitele pohřbu o přijatých opatřeních, zejména o tom, že zpopelnění těla zemřelého se uskuteční na náklady vypravitele pohřbu pietně a samostatně ve vaku a v rakvi. Nepůjde o rozhodnutí podle správního řádu, ale o pouhé informování rodiny.

Uvedené ustanovení zákona o pohřebnictví lze aplikovat zpravidla v případě ojedinělého výskytu VNN na jednom těle zemřelého, přičemž vypravitel pohřbu i provozovatel PS jsou povinni řídit se příkazy KHS

³ Viz How to conduct safe and dignified burial of a patient who has died from suspected or confirmed Ebola or Marburg virus disease, Updated October 2017, WHO reference number: WHO/EVD/Guidance/Burials/14.2.

pouze tehdy, pokud mají na pohřbení soukromoprávní zájem. Jinými slovy, fyzické nebo právnické osoby vypravující pohřeb nebo podnikající v pohřebnictví mohou kdykoli KHS oznámit, že pohřeb za takto stanovených podmínek nevypraví. Pohřbivací povinnost má podle § 5 zákona o pohřebnictví pouze obec.

OOVZ dle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, a zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů, je v této souvislosti oprávněn vyzvat složky IZS – Policii ČR, poskytovatele zdravotnické záchranné služby a Hasičský záchranný sbor ČR (dále jen „HZS ČR“) – k součinnosti při následných opatřeních zamezujících šíření epidemie VNN. Tyto výzvy lze směřovat i na provozovatele PS, pohřebiště a krematoria, přestože do IZS nespádají.

Dle ustanovení § 80 odst. 1 písm. g) zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, Ministerstvo zdravotnictví nařizuje mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při mimořádných událostech, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů, a rozhoduje o jejich ukončení. Dále, dle § 80 odst. 1 písm. j) téhož zákona, Ministerstvo zdravotnictví stanoví další infekční onemocnění vyvolaná vysoce rizikovými biologickými agens a toxiny, která se považují za nebezpečnou nemoc. Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů lze však pro pohřbívání nakažených osob aplikovat jen za velmi specifických podmínek, které nejsou předmětem Směrnice pro PS 2020. Směrnice pro PS 2020 proto při své aplikaci neupravuje povinnosti a úkoly složek IZS.

V souladu s § 2 odst. 2 písm. c) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, se zdravotními službami rozumí nakládání s tělem zemřelého včetně převozu na patologicko-anatomickou pitvu nebo zdravotní pitvu a z této pitvy do místa pohřbení. Co se týká úhrad za převozy těl zemřelých z místa zarakvení těla do místa pohřbení, lze analogicky postupovat podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, který v § 39 upravuje úhradu při převozech na pitvu a z pitvy do místa pohřbení. Uvedený zákon neumožňuje, aby součástí hrazené služby byly i náklady na přejezd vozidla určeného k převozu lidských pozůstatků po pozemních komunikacích bez lidských pozůstatků (zemřelého pojištěnce).

Podle § 7 odst. 1 písm. e) zákona o pohřebnictví je provozovatel PS povinen postupovat po převzetí těla podle pokynů uvedených v listu o prohlídce zemřelého, a tudíž i podle pokynů OOVZ. Tato povinnost je však podle zákona o pohřebnictví nevymahatelná, za porušení této povinnosti není stanovený žádný přestupek. Zároveň tato povinnost je uložena pouze provozovateli PS, nikoli provozovateli krematoria.

V provozovnách PS a krematoria absentují technické a organizační nároky, které upravuje ČSN EN 1620. Chybějí záložní zdroje energie. Kontrolované prostory pracoviště, tedy márnice, žároviště a přílehlé prostory, nejsou vymezeny ani nijak označeny výstražnými znaky s kontrolou vstupních cest. Nikde není zajištěn odvod kontaminovaného vzduchu z aktivní pracovní plochy. Jedinými zákonnými požadavky pro vybavení krematoria a PS jsou snadno omyvatelné a dezinfikovatelné povrchy, přesto zcela legálně absentují nerezové pracovní stoly, jednolitě podlahy se spádováním do odpadních výpustí atd. Samozřejmě nejsou ani uzavíratelné a dezinfikovatelné dveře a okna. Klimatizačním systémům chybějí filtry pro minimalizaci kontaminace odsávaného vzduchu.

Je dále bez pochybností, že provozovatel PS, který převozy mrtvých těl na výzvu lékaře provádí, včetně tzv. „prázdných“ kilometrů najetých při cestě k němu a zpět z místa pohřbení, činí tak jako podnikatel při své podnikatelské činnosti. Zdravotní pojišťovna může poskytnout úhradu za nutnou a neodkladnou hrazenou péči i tomu subjektu, s nímž nemá uzavřenu smlouvu (srov. § 17 odst. 1 věta šestá zákona č. 48/1997 Sb.). Převoz těla zemřelého nakaženého VNN do místa pohřbení na základě výzvy lékaře provádějícího prohlídku těla zemřelého lze pak mít za „nutnou a neodkladnou zdravotní péči“ pojištěnci. Náklady na převoz mrtvého k pohřbení proto hradí zdravotní pojišťovna, u které byl zemřelý pojištěn, tomu subjektu, který uskutečněním převozu poskytl zmíněnou péči, podle § 17 odst. 4 zákona č. 48/1997 Sb.

Jak vyplývá z § 39 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, je hrazenou službou i přeprava k pitvě a přeprava z pitvy do místa, kde k úmrtí došlo, popřípadě do místa pohřbu, je-li toto místo stejně vzdálené nebo bližší než místo, kde osoba zemřela. Dle § 17 odst. 7 písm. e) zákona o veřejném zdravotním pojištění příslušná zdravotní pojišťovna uhradí vždy na základě předloženého účtu v souladu s prováděcím právním předpisem a cenovým předpisem osobám oprávněným přepravovat lidské pozůstatky podle zákona o pohřebnictví přepravu těla zemřelého pojištěnce k pitvě a z pitvy. Náklady na převoz k místu pohřbení nemohou jít k tíži rodiny zemřelého stejně jako náklady na dekontaminaci

pohřebního vozidla a případně provozovny krematoria či pohřebiště. Zákon o pohřebnictví dekontaminaci zařízení PS neupravuje. Součástí pohřbení je v souladu se zákonem o pohřebnictví pouhá ohnisková dezinfekce, nikoli dekontaminace. K dezinfekci je nutné používat dezinfekční virucidní prostředky (postup dle schváleného řádu pohřební služby) s důrazem na střídání dezinfekčních prostředků dle různých aktivních látek. Dále je nutné dodržovat postup pro bezpečnou likvidaci jednorázových použitých pomůcek a OOPP po jejich použití (postup dle schváleného řádu pohřební služby; nebezpečný odpad). Nadměrné používání dezinfekčních prostředků a OOPP představuje nebezpečí pro zdraví a životní prostředí.

Nelze legitimně požadovat po vypraviteli pohřbu nebo po dědicích úhrady nákladů na tyto čistě zdravotně-hygienické požadavky státu. Vypravitel pohřbu hradí pouze konečnou rakev a náklady účtované provozovatelem krematoria nebo pohřebiště. Zejména bude potřeba zajistit úhradu těchto nákladů:

- a. odměna pro provozovatele krematoria a správce pohřebiště
- b. uložení těla zemřelého ve vaku, popř. v zinkové vložce či fólii, do konečné rakve
- c. konečná rakev, případně dětská konečná rakev, (celodřevěná dle ČSN Rakve 49 3160)
- d. manipulace s rakví (nikoli však převezení rakve na pohřebiště či do krematoria)
- e. kremace
- f. schránka na neupravený popel
- g. uložení popela do pevně uzavíratelné schránky s označením
- h. manipulace se schránkou (včetně přenesení nebo převezení urny s lidskými ostatky na veřejné pohřebiště)
- i. opatření hrobu
- j. v případě pohřbení do hrobu hrobnické práce
- k. nájem hrobového místa na dobu tleci.

Pokud vypravitel pohřbu předem odmítne uhradit výše uvedené náklady za pohřbení, vypravitelem pohřbu se stane obec podle § 5 odst. 1 zákona o pohřebnictví. Obci budou náklady refundovány v souladu s § 5 odst. 5 zákona o pohřebnictví. Pokud tyto náklady za pohřbení v režimu Směrnice pro PS 2020 odmítne obci v souladu s § 1701 občanského zákoníku uhradit dědic, rozhodne o úhradě nákladů soud. Nebude-li dědiců, uhradí náklady obci Ministerstvo pro místní rozvoj.

Podle Doporučení MMR 2017 je důležité, aby orgány územní samosprávy měly přehled o počtu aktivních pohřebních a kremačních služeb na svém území a o jejich kapacitách. Ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona o pohřebnictví ukládá provozovateli PS povinnost mít vždy k dispozici o 2 transportní rakve nebo transportní vaky více, než činí jeho průměrná denní potřeba, minimálně však 4 transportní rakve nebo transportní vaky. Toto výše citované ustanovení však není v praxi vynucováno, Ministerstvo pro místní rozvoj nemá přehled o jeho naplňování.

Aktivních provozovatelů pohřebních služeb je v současnosti na území České republiky kolem 300, provozovatelů krematorií kolem 27 s 54 kremačními pecemi.

Čl. 3

Zákaz hromadných hrobů a spaloven

Hromadné hroby (šachty) na pohřebišti nebo mimo pohřebiště, použití nehašeného vápna nebo jiných dezinfekčních prostředků přímo na těla zemřelých nebo v individuálních hrobech jsou výše uvedenými předpisy implicitně zakázány. Stejně tak je zakázáno pohřbení spálením ve spalovnách zdravotnického odpadu, v kafilériích nebo v otevřeném terénu. Pohřbívat lze pouze do individuálních a samostatných hrobů.

Podle Doporučení MMR 2017 je nutné mít na zřeteli, že rychlé ukládání do vaků bez řádné evidence lidských pozůstatků a jejich rychlý transport neznámo kam psychicky zatěžují pozůstalé natolik, že po odeznění prvotního traumatu působí odpovědným veřejným činitelům právní problémy. Provozovatel pohřební služby je povinen poskytnout přiměřené vysvětlení rodině s citlivostí a ohleduplností. Vypravitel pohřbu smí zemřelého před uzavřením vaku a rakve vidět.

Vždy je nutné vzít v úvahu kulturní a náboženské zvláštnosti, zvláště u národnostních menšin a cizinců. Proces pohřbívání je velmi citlivá záležitost nejen pro rodinu zemřelého, ale i pro celou komunitu či obec. Může se stát zdrojem dlouhodobých potíží nebo dokonce otevřeného konfliktu či vleklých soudních občanskoprávních sporů. Je nutné zajistit formální souhlas rodiny, a to před zahájením pohřebních úkonů. Žádné úkony související s pohřbením by neměly být prováděny, dokud nebude získán výslovný souhlas s těmito úkony rodinou zemřelého.

Před samotným uložením vaku s tělem zemřelého do rakve nebo alespoň před uzavřením rakve je třeba pozůstalým umožnit strávit u rakve potřebnou dobu k truchlení, je-li rodinou požadována. OOVZ by měl ve svých pokynech na základě posouzení míry rizika umožnit účast vypravitele pohřbu anebo osob blízkých zemřelému nejen ve chvíli konečného uzavření rakve, ale i při jejím uložení do hrobu nebo do žároviště kremační pece, je-li to možné z hlediska ochrany veřejného zdraví.

Náboženská a rituální příprava těl zemřelých osob s podezřením na VNN svlékáním, mytím, oblékáním, vystavením, přenášením, dotýkáním nebo líbáním přímo členy rodiny či bratrstva je zakázána. Jediný přípustný kontakt s infikovanými lidskými pozůstatky by se měl odehrát bezprostředně po úmrtí, a to tím, že tělo je uloženo vyškoleným zdravotnickým personálem do speciálního vaku, případně zinkové vložky a konečné rakve.

Čl. 4

Vaky pro zemřelé, zinkové vložky a rakve

Technickým východiskem pohřbení Směrnice pro PS 2020 je, obdobně jako u odebraných vzorků biologického materiálu od pacienta s podezřením na VNN (viz Směrnice ZZ 2019), systém trojitého obalu. Primární obal – nese vlastní lidský pozůstatek, sekundární obal – chrání jeden nebo více primárních obalů, vzduchotěsná a vodotěsná schránka (zatavený zinkový plech nebo fólie odolná proti proražení a působení tlaku), vnější obal – pevná dřevěná rakev.

Tělo může být provozovateli PS nebo krematoria předáno pouze ve vzduchotěsném dekontaminovaném vaku. Vakem pro zemřelé by měl být standardně vybaven každý poskytovatel zdravotních služeb v oboru infekčního lékařství, který je v souladu se Směrnicí ZZ 2019 ustanoven jako poskytovatel zdravotních služeb při podezření na výskyt VNN. Krajské úřady by měly v rámci svých plánů nezbytných dodávek plánovat speciální vaky pro zesnulé a rakve včetně dětských, a to v souladu se zákonem č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Podle Doporučení MMR 2017 početní množství rakví určených do země by mělo odpovídat početnímu množství vaků na zesnulé (na lidské pozůstatky). Alespoň 1/4 z tohoto množství by měla být určena osobám do 10 let věku. Zvláštní požadavky na kremační rakve splňují i rakve určené do země, nikoli naopak.

Vaky určený pro zpopelnění těla zemřelého by měl mít minimálně dvě samostatně uzavíratelné komory vyrobené technologií tepelného svařování z vzduchotěsné polyetylenové fólie (tloušťky alespoň 0,15 mm) s aditivy, dále spirálová zdrhovadla překrytá krycími klopami se samolepicí páskou zabezpečující vzduchotěsné uzavření celého vaku. Nikdy nesmí být použit vak pro zemřelé, který obsahuje filtr pro vypouštění plynů, tzv. Contaminated Human Remains Pouch (CBRN body bag).

Vaky s dvojitým jištěním, dvojitým dnem a minimálně čtyřmi úchyty, zipem o délce 215 cm po obvodu by měly obsahovat vnitřní vestavbu pevně svařenou s vnějším pláštěm; obě komory by měly být samostatně uzavíratelné pomocí spirálových zdrhovadel překrytých krycími klopami se samolepicí páskou zabezpečující vzduchotěsné uzavření celého vaku. Vak pro zemřelé musí pojmut nejen samotné tělo zemřelého, ale i tzv. transportní izolátor sloužící k izolaci a přepravě pacienta s vysoce nakažlivou nemocí, pokud v něm pacient zemřel. Dvouplášťový vak pro zemřelou dospělou osobu by měl mít nosnost alespoň 180 kg a min. rozměr 225x100 cm, menší vak musí být k dispozici pro dětskou osobu do 10 let (délka vaku do 150 cm).

Klíčovými vlastnostmi vaků pro zemřelé by mělo být v souladu s ČSN EN 15017/2019 Služby v pohřebnictví – požadavky (kapitola 7.3.2.5) zároveň to, že se postupně (po tlecí době těla) rozloží v zemi podobně jako zinek. Podle Doporučení MMR 2017 by měl být vak pro zemřelé určený do hrobu nebo hrobky vyroben z tkaniny. Dalším důležitým testem kvality je jeho odolnost při závozu rakve do kremační pece. Použití vaku pro zemřelé musí být zaevidováno jak v knize PS, tak v knize kremační nebo hřbitovní.

Čl. 5

Uložení do vaku, zinkové vložky a rakve

Před uložením těla do speciálního vaku se doporučuje vyložit dno vaku vhodným absorpčním materiálem a prohlídku těla lékařem uskutečnit až po uložení těla do otevřeného vaku. Součástí prohlídky těla je v souladu se zákonem o zdravotních službách označení těla zemřelého, nejlépe pomocí ID náramků.

Po prohlídce je třeba vak okamžitě uzavřít, označit, zapečetit a dekontaminovat, pokud OOVZ vzhledem k nebezpečnosti nákazy nestanoví jinak. Tyto úkony zajistí zdravotníci školení v problematice VNN. Poté je vak již považován za čistý, prostý choroboplodných zárodků a infekčních agens.

Při delším transportu nebo při morbidní obezitě je nutné použít vzduchotěsnou a uzavřenou, tj. zaletovanou zinkovou vložku či v zinkovou fólii v závislosti na druhu pohřbení, pokud OOVZ vzhledem k nebezpečnosti nákazy nestanoví jinak. Není-li dostatek času na letování zinkové vložky, lze použít lepení pomocí silikonových tmelů. Tenká zinková fólie je určena pro zpopelnění v krematoriu, zinková vložka ze silného plechu je určena pro pohřbení do země. Pro kremaci se zakazuje použití zinkového plechu – zinkové vložky do rakve – zpravidla používané při repatriaci těl mezi státy podle mezinárodních dohod, která předpokládají jejich uložení výhradně do země. Vložka nebo fólie budou označeny a zapečetěny PS. Jejich povrch PS dezinfikuje vhodným dezinfekčním virucidním prostředkem.

Zinková vložka/rakve s tělem zemřelé osoby se vloží do dřevěné transportní rakve (z masivu, síla stěn minimálně 2 centimetry), která bude pevně uzavřena, označena, zapečetěna. Tyto úkony zajistí PS. PS provede dezinfekci povrchu rakve vhodným dezinfekčním virucidním prostředkem, pokud OOVZ vzhledem k nebezpečnosti nákazy nestanoví jinak.

Součástí pokynů OOVZ bude zákaz rakev, vložku i vak otevírat. Tento zákaz bude uveden nesmazatelně v českém a anglickém jazyce, pevně a viditelně připevněn na spodní i vrchní části vnější rakve, stejně tak na vnitřní části rakve a po obou stranách vaku. Štítek na rakvi i na vaku bude dále obsahovat list o prohlídce zemřelého se záznamem o VNN, název, adresu a číslo telefonu odesílatele, název přepravce, identifikační číslo PS a příjemce, tj. zvoleného pohřebiště nebo krematoria. Tyto úkony zajistí PS pod dozorem OOVZ.

Způsob označení vaku, zinkové vložky a rakve včetně nálepek, etiket a štítků používaných k označení vaku, zinkové vložky a rakve bude totožné jako u odebraných vzorků biologického materiálu od pacienta s podezřením na VNN (viz Příloha č. 4 k Směrnici ZZ 2019). Označení vaku, zinkové vložky a rakve bude provedeno obrázkem v souladu s tabulkou č. 2 Přílohy č. 4 k Směrnici ZZ 2019.

Čl. 6

Přeprava těla zemřelého

Je zakázáno během přepravy otevírat rakev, vložku i vak. Součástí transportu těla zemřelého je podepsaný list o prohlídce zemřelého, příloha s informacemi o VNN, bezpečnostní list a příp. příkazní smlouva vypravitele pohřbu o sjednání převozu a pohřbení v krematoriu nebo na pohřebišti.

Směrnice pro PS 2020 zakazuje nebo omezuje repatriaci těl mezi státy, leteckou a drážní přepravu. Letecký transport zemřelých osob nakažených VNN se řídí předpisy přepravce, zpravidla předpisy Mezinárodního sdružení pro leteckou dopravu (The International Air Transport Association - IATA). Podle pravidel WHO IHR 2017 jsou přeshraniční převozy těl zemřelých infikovaných VNN zakázány. Těla by měla být zpopelněna v místě úmrtí. Řádně zpopelněné a označené lidské ostatky lze přepravovat bezpečně v pevně uzavřené a zapečetěné nerozbitné schránce.

Je odpovědností odesílatele zajistit bezpečný převoz těla zemřelého k pohřbení a je odpovědností příjemce poskytnout správné a pravdivé informace (důležitost komunikace). Během přepravy se musí vyloučit jakákoli záměna rakví a v krematoriu či na pohřebišti provést pohřbení co nejdříve s vyloučením otevření pevně uzavřené rakve.

Čl. 7

Zásady při manipulaci s tělem zemřelého

OOVZ stanoví způsob zacházení s tělem zemřelého v provozovně pohřební nebo kremační služby včetně podmínek přepravy v pohřebním vozidle (viz Čl. 8). Do doby stanovení těchto podmínek nesmí být tělo PS předáno. OOVZ komunikuje s lékařem provádějícím prohlídku těla zemřelého a osobou blízkou zemřelému vzhledem ke stanovení co nejpřesnější anamnézy zemřelého a možnosti upřesnění možných rizik.

Bez povolení OOVZ nesmí nikdo manipulovat s tělem zemřelého. Tento zákaz platí i pro manipulaci s oblečením, osobními věcmi a ozdobami, které měl zemřelý na sobě nebo u sebe. Platí přísný zákaz tělo konzervovat a balzamovat.

1. Osoby provádějící jakoukoli manipulaci s tělem zemřelého musejí být vybaveny OOPP, které stanoví OOVZ podle přílohy č. 2 „Přehled požadavků na osobní ochranné prostředky podle míry rizika nákazy a činnosti“ Směrnice pro ZZ 2019.
2. Samozřejmostí je správné provádění hygieny rukou zaměstnanců (tekoucí teplá voda, mýdlo, dezinfekční virucidní prostředek).
3. Součástí informace o zemřelém jsou údaje o jeho pohlaví, hmotnosti, výšce a věku.
4. V případě důvodného podezření, že příčinou úmrtí bylo spáchání trestného činu, lékař pověřený provedením prohlídky kontaminovaných lidských pozůstatků musí o této skutečnosti neprodleně informovat státního zástupce nebo Policii České republiky. Bez povolení státního zástupce nelze tělo zemřelého pohřbít.
5. OOVZ požádá pozůstalé o souhlas s mimořádným pohřbením a o úhradu nákladů za něj. Pozůstalí mají právo znát přibližné náklady na pohřbení v ochranném režimu. V případě nesouhlasu s úhradou nákladů nebo při nezájmu pozůstalých, OOVZ požádá obec, na jejímž území bylo tělo prohlédnuto lékařem, o souhlas s mimořádným pohřbením a o úhradu nákladů za něj.
6. Provozovatel PS, krematoria nebo pohřebiště poskytne osobní údaje o svých zaměstnancích, kteří budou manipulovat s rakví, jako podklad pro případné epidemiologické šetření.
7. Provozovatel pohřebiště nebo krematoria zajistí prostřednictvím videozáznamu monitorování procesu pohřbení nejpozději od okamžiku konečného uzavření rakve a až do jejího vložení do hrobu nebo do žároviště kremační pece. Videozáznam uchová 12 měsíců ode dne pohřbení.
8. Speciální ochrannou dezinfekci, deratizaci a dezinfekci (dále jen „DDD“) provádí zdravotní ústav, popř. specializovaná firma s oprávněním k popisované činnosti, kterou určí OOVZ. HZS ČR může na základě požadavku OOVZ uplatněného u velitele zásahu provádět dekontaminaci nebo běžnou ochrannou dezinfekci.
9. Veškeré oblečení zemřelého, jeho osobní věci a ozdoby, musejí být uloženy do vaku nebo zinkové vložky nebo fólie společně s tělem zemřelého.
10. Pouze některé předměty, které mají pro pozůstalé mimořádný komemorační význam, se musejí před vrácením rodině dekontaminovat, je-li to technicky možné. O vrácení těchto předmětů po dekontaminaci rozhoduje po konzultaci s velitelem zásahu příslušný OOVZ.
11. Popel bude vypraviteli pohřbu předán v pevně uzavřené a zapečetěné schránce pouze za podmínky, že tato schránka bude uložena na pohřebišti do hrobového místa řádně vypravitelem pronajatého.
12. Popel se neseparuje od nesnímatelných náhrad a zbytků rakví, nijak se dále neupravuje, v kremulátoru se nedrtí.

Tyto výše uvedené body zachycují tři schémata uvedená v příloze Směrnice pro PS 2020.

Čl. 8

Pohřební vozidla

Provozovatel PS, krematoria nebo pohřebiště poskytne po převzetí těla zemřelého potřebnou součinnost při řešení mimořádné události, tj. připraví dezinfikované pohřební vozidlo, popř. i svoji provozovnu a zaškolené dva zaměstnance, popřípadě více zaměstnanců podle hmotnosti těla zemřelého. Obezřetnosti, ohleduplnosti a důstojného zacházení s tělem zemřelého je nutné dosáhnout za pomoci minimálního počtu pracovníků.

Účel využívání pohřebního vozidla a jeho případné vybavení chladicím zařízením musejí být vyznačeny v osvědčení o registraci vozidla a v jeho technickém průkazu. Použití nákladních nebo chladírenských vozidel je zakázáno. Směrnice pro PS 2020 kvůli případné dekontaminaci pohřebního vozidla nedoporučuje, aby jeho vnitřní vybavení pohřebního vozidla bylo obřadní, nákladně čalouněné či zdobené apod.

Vybavení vozidla pohřební služby základními OOPP je samozřejmostí podle kapitoly 7.4. ČSN EN 15017/2019; doporučuje se nadto doplnit vozidlo jedním litrem pitné vody pro případ poskytnutí první předlékařské pomoci (postup dle schváleného řádu pohřební služby).

V případě naléhavé potřeby výjezdová skupina zdravotnické záchranné služby může tělo zemřelého uložit do pohřebního vozidla a provést transport zemřelého sama bez PS v souladu s § 8 odst. 4 zákona o pohřebnictví.

Doporučuje se okamžitý řádný úklid a dezinfekci virucidním přípravkem jak pohřebního vozidla, tak prostor, kde bylo s tělem zemřelého nakaženého VNN manipulováno.

Čl. 9

Pohřbení

Některá krematoria v souladu se svým řádem nezapelní tělo s morbidní obezitou nebo tělo, které obsahuje pro zařízení kremační pece vysoké riziko poškození v podobě nesnímatelných náhrad (implantabilní kardioverter-defibrilátor nebo permanentní implantát pro radioterapii apod.).

Pohřbívání zemřelých již uložených ve všech dekontaminovaných nebo dezinfikovaných obalech bude probíhat v krematoriu nebo na pohřebišti dle svobodného výběru vypravitele pohřbu (květinová výzdoba, řečník, hudba, doprovod apod.). Žeh nebo uložení do hrobu by měly být prioritní bez prodlevy (bez uložení v chladicím nebo mrazicím zařízení).

Informace, že k úmrtí došlo v důsledku VNN, musí být obsažena nejen v listu o prohlídce zemřelého, ale také v pohřebních evidencích, aby žádost o případnou exhumaci KHS nebo provozovatel pohřebiště zamítl, a to i po uplynutí desítek let od pohřbení.

Čl. 10

Provozní řády

Každý subjekt, jenž se bude podílet na řešení mimořádné události tohoto typu, si pro svou potřebu samostatně rozpracuje vlastní a konkrétní postupy vycházející ze Směrnice pro PS 2020 a implementuje je do svých plánovacích dokumentů a závazných předpisů, zejména do provozního řádu PS, krematoria a veřejného pohřebiště.

Provozní řád PS a krematoria schvaluje v souladu s § 7 odst. 1 písm. b) a § 14 odst. 3 písm. b) zákona o pohřebnictví KHS. Bude třeba v tomto smyslu aktualizovat řády PS a krematorií.

Provozovatel PS a krematoria musí zajistit dodržování pokynů OOVZ od chvíle, kdy je mu tělo zemřelého s VNN či podezřením na VNN předáno. Do té doby má provozovatel PS a krematoria právo, zvláště podle vlastních vnitřních předpisů, posoudit některá rizika s převzetím konkrétního infikovaného těla zemřelého spojená. Každý si musí být vědom vysokého rizika nákazy.

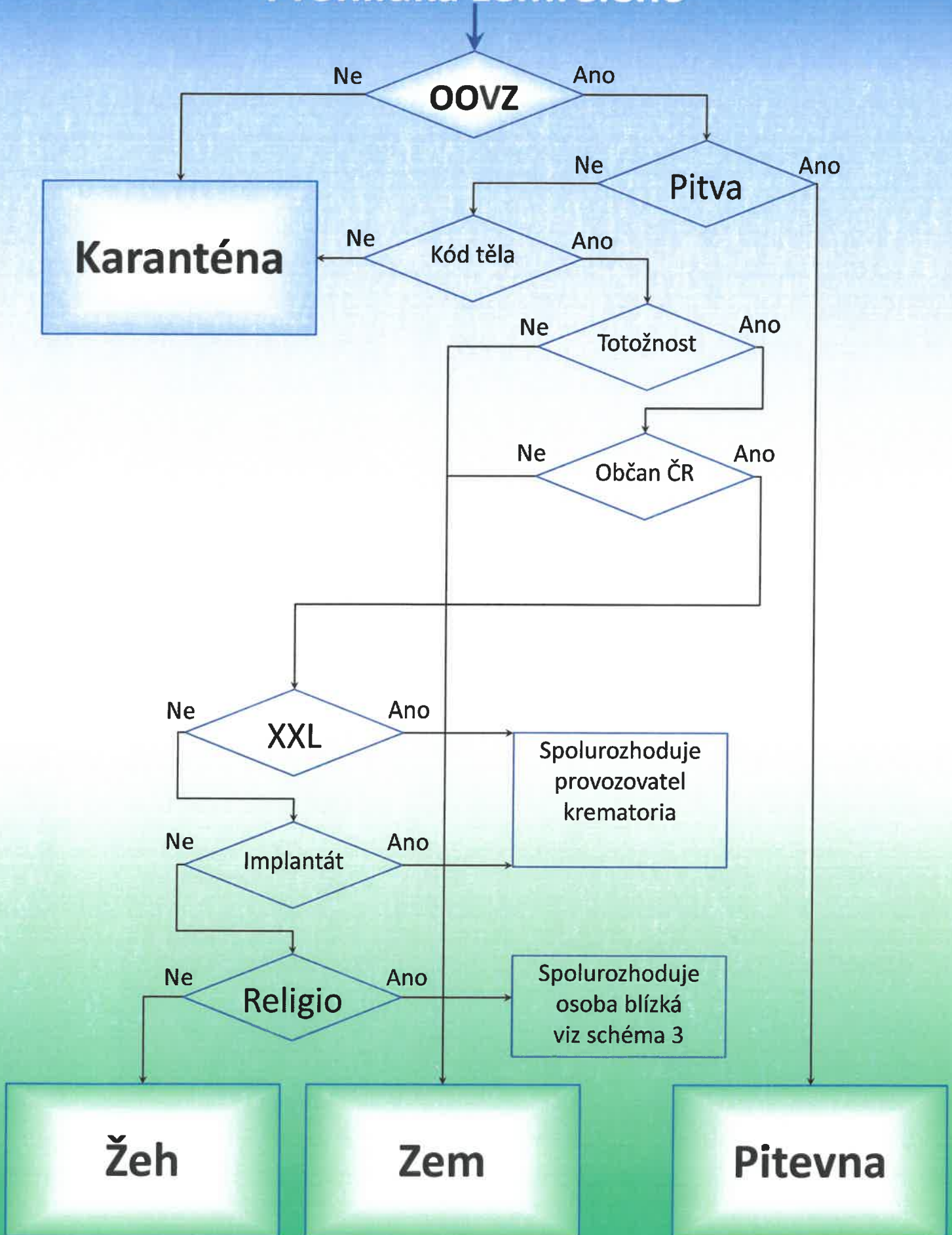

Seznam použitých zkratek

ADR	Evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě nebezpečného zboží
DDD	ochranná dezinfekce, deratizace a dezinfekce
Doporučení MMR 2017	Nepublikované Metodické doporučení MMR pro orgány územní samosprávy k řešení nezbytných dodávek v oblasti pohřebnictví v systému nouzového hospodářství (2017)
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
IZS	Integrovaný záchranný systém
KHS	Krajská hygienická stanice
MZP 2005	Mezinárodní zdravotnické předpisy z roku 2005
OOPP	Ochranné osobní pracovní pomůcky
OOVZ	Orgán ochrany veřejného zdraví
PS	Pohřební služba/Provozovatel pohřební služby
Směrnice pro PS 2020	Směrnice Ministerstva pro místní rozvoj pro nakládání s tělem zemřelého s vysoce nakažlivou nemocí po jeho předání pohřební službě
Směrnice pro ZZ 2019	Směrnice pro jednotný postup při vzniku mimořádné události podléhající MZP 2005 v souvislosti s výskytem vysoce nakažlivé nemoci ve zdravotnickém zařízení poskytovatele zdravotních služeb
VNN	Vysoce nakažlivá nemoc
WHO IHR 2017	<i>„How to conduct safe and dignified burial of a patient who has died from suspected or confirmed Ebola or Marburg virus disease“</i> , Updated October 2017, WHO reference number: WHO/EVD/Guidance/Burials/14.2.
Zákon o pohřebnictví	Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

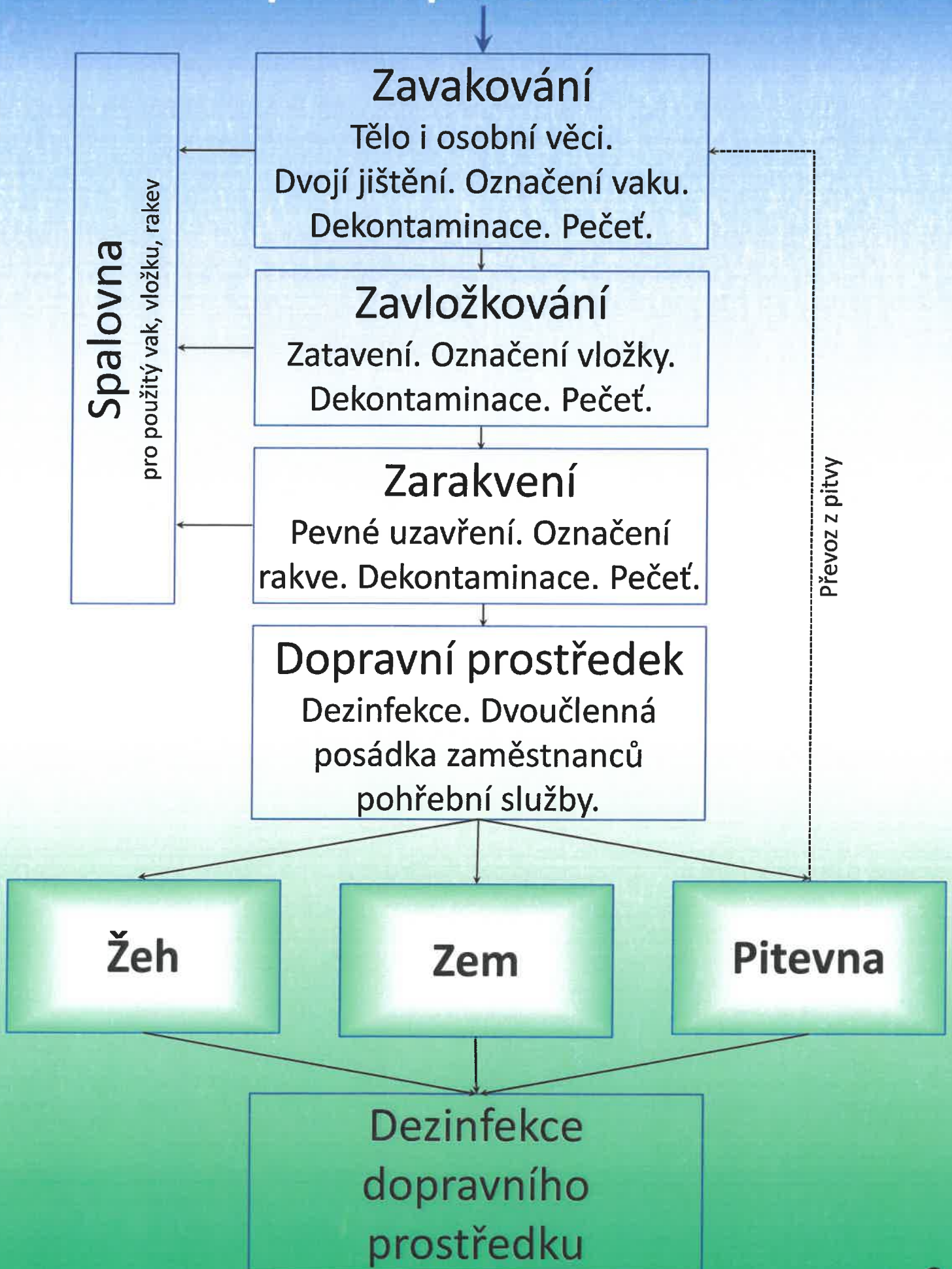

Schéma postupu při podezření na VNN Prohlídka zemřelého

Schéma postupu při podezření na VNN Úprava a převoz zemřelého

Schéma postupu při podezření na VNN Informování osoby blízké (OB)

